OSA; Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 5.-6.3.2026; Neuvostoraportti, oikeusasiat

Kokous

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto 5.-6.3.2026 Bryssel

Neuvosto hyväksyi yleisnäkemyksen haavoittuvien aikuisten suojelua koskevasta asetuksesta, jota pidettiin ajankohtaisena väestön ikääntyessä ja liikkuessa yhä enemmän rajojen yli. Yksi jäsenvaltio ei hyväksynyt yleisnäkemystä. Seuraavaksi käynnistyvät trilogit EP:n kanssa.

Neuvosto sai tilannekatsauksen komissiolta, Eurojustilta ja EU:n ulkosuhdehallinnolta rankaisemattomuuden torjunnasta Venäjän hyökkäyssodassa Ukrainaa vastaan. Komissio informoi edistysaskeleista liittyen hyökkäysrikoserityistuomioistuimen ja kansainvälisen vaadekomission perustamiseen sekä pakotteiden täytäntöönpanon parantamiseen erityisesti rikosoikeudellisin keinoin. Puheenvuoron käyttäneet jäsenvaltiot, ml Suomi, kiittelivät kaikkia viimeaikaisia aloitteita ja toimia syyllisten saattamiseksi vastuuteen, rankaisemattomuuden torjumiseksi ja korvausvastuun toteutumiseksi.

Neuvosto keskusteli oikeudenkäyntiavustajien riippumattomuudesta Euroopassa. Puheenvuoroissa korostettiin riippumattomien oikeudenkäyntiavustajien merkitystä oikeusvaltioperiaatteen, perusoikeuksien ja oikeusturvan kannalta. Avustajien kokemaa uhkailua ja häirintää pidettiin vakavana ongelmana. Uutta Euroopan neuvoston yleissopimusta oikeudenkäyntiavustajien suojelemiseksi tuettiin yleisesti.

Hyväksyttiin EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskevat neuvoston päätelmät. Työlounaalla ministerit keskustelivat järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan jatkamisesta ja organisoinnista vankiloista käsin.

Suomea kokouksessa edusti oikeusministeri Meri, joka tapasi kokouksen yhteydessä oikeuskomissaari McGrathin erityisesti vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpanosta. Kokouksen jälkeen ministeri Meri ja Viron oikeus- ja digitalisaatioministeri Pakosta allekirjoittivat yhteisymmärryspöytäkirjan (MoU) vankien siirron tehostamisesta maiden välillä.

1. Asetus aikuisten suojelusta

Yleisnäkemys

PJ alusti keskustelua toteamalla, että ihmisten ikääntyessä ja liikkuvuuden lisääntyessä aikuisten suojelun tarve ilmenee yhä useammin rajat ylittävissä tilanteissa. Asetusehdotuksen tarkoituksena on varmistaa, että tukea saadaan myös muutettaessa toiseen jäsenvaltioon.

Komissio kiitteli nykyistä ja aikaisempia pj-valtioita siitä, että neuvottelut neuvostossa on vihdoin saatu päätökseen. KOM korosti, että aikuisten suojelun osalta EU-sääntelyssä on ollut aukko ja iloitsi siitä, että komission alkuperäisen ehdotuksen ydin ja tavoitteet on säilytetty yleisnäkemyksessä. KOM valitteli kuitenkin sitä, että suojelurekisterien perustamista ja yhteenliittämistä koskeva luku poistettiin yleisnäkemyksestä ja että eurooppalaista tuki- ja edustustodistusta koskevan VII -luvun rajaamista

siten, että todistuksella olisi vaikutuksia vain sen antavassa jäsenvaltiossa.

Neuvosto hyväksyi yleisnäkemyksen asetusehdotuksesta. Useat jäsenmaat pitivät ehdotusta ajankohtaisena ja tärkeänä. **Suomi** toi puheenvuorossaan esille, että väestön ikääntyminen on Euroopan laajuinen ilmiö ja ihmisten liikkuvan yhä enemmän ja siten rajat ylittävien asioiden sääntely on ajankohtaista ja tarpeellista. Tukea ja edustamista koskeva eurooppalainen todistus helpottaa rajat ylittävien asioiden hoitamista. Eräät jäsenvaltiot ilmaisivat tyytymättömyytensä tekstin kunnianhimon puutteeseen ja jättivät lausumat neuvoston pöytäkirjaan. Jäsenvaltioista ainoastaan Espanja ei tukenut yleisnäkemystä, sillä se katsoi, ettei se ole riittävän kunnianhimoinen. Seuraavaksi neuvottelut jatkuvat Euroopan parlamentin kanssa kolmikantaneuvotteluissa.

2. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan: Rankaisemattomuuden torjunta
Tilannekatsaus

Neuvosto sai tilannekatsauksen asiaan komissiolta, Eurojustilta ja EU:n ulkosuhdehallinnolta. **Komissio** informoi edistysaskeleista liittyen hyökkäysrikoserityistuomioistuimen perustamiseen ja toi esille, että EU ja asianomaiset valtiot voivat liittyä laajennettuun osittaiseen sopimukseen koskien hyökkäysrikostuomioistuimen hallintoa ja rahoitusta (EPA). KOM kertoi myös allekirjoittaneensa joulukuussa 2025 unionin puolesta yleissopimuksen kansainvälisen vaadekomission perustamisesta Ukrainaa varten. Lisäksi KOM kertoi jatkavansa työtä pakotteiden täytäntöönpanon parantamiseksi erityisesti rikosoikeudellisin keinoin. Nk. pakoterikosdirektiivin osalta komissio on käynnistänyt heinäkuussa 2025 rikkomusmenettelyt 18 jäsenvaltiota vastaan direktiivin täytäntöönpanon puutteista.

Eurojust nosti esille puheenvuorossaan mm. kansainvälisen syyttämiskeskuksen ICPA:n, joka valmistelee tulevan erityistuomioistuimen työtä ja kertoi yhteistyöstä Europolin kanssa kansainvälisten rikosten tutkintaan ja syytteeseenpanoon liittyen. Eurojust kertoi CICED-tietokantaan tallennetuista todistetiedostoista ja korosti tarvetta sopimukselle, joka mahdollistaisi Eurojustin ja ICC:n välisen tietojenvaihdon.

Puheenvuoron käyttäneet jäsenvaltiot, ml Suomi, korostivat tukeaan Ukrainalle ja kiittivät kaikkia viimeaikaisia aloitteita ja toimia syyllisten saattamiseksi vastuuteen, rankaisemattomuuden torjumiseksi ja korvausvastuun toteutumiseksi.

3. Päätelmät EU:n perusoikeuskirjan soveltamisesta vuonna 2026
Hyväksyminen, keskustelu

Neuvosto hyväksyi yksimielisesti EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskevat neuvoston päätelmät. Päätelmät käsittelevät EU:n perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi EU:ssa hyväksytyn strategian täytäntöönpanon väliarviointia. Hyväksymisen jälkeen keskusteltiin perusoikeuskirjan soveltamisesta. Keskusteluun osallistui myös perusoikeusviraston (FRA) johtaja Sirpa Rautio.

Komissio kiitteli päätelmiä. KOM mukaan perusoikeuskirjan toimeenpanon osalta on vielä parannettava yhteistyötä EU:n instituutioiden ja jäsenvaltioiden kanssa. Lisäksi koulutusta tarvitaan kaikilla tasoilla.

Jäsenvaltioiden kommenteissa korostettiin perusoikeuksien ja perusoikeuskirjan merkitystä. **Suomi** piti puheenvuorossaan tärkeänä, että perusoikeuskirja huomioidaan käytännön päätöksenteossa ja toimeenpanossa. Perusoikeus- ja muiden vaikutusten arviointi on keskeistä myös Suomessa lainvalmistelussa. Taloudellisetkin vaikutukset on huomioitava, ja näitä olisi arvioitava myös EU-tasolla. Suomi piti myös tärkeänä tunnistaa, että perusoikeuksien toteuttaminen edellyttää usein eri oikeuksien tasapainottamista. Myös turvallisuus liittyy keskeisiin perusoikeuksiin, kuten oikeuteen henkeen ja terveyteen. Tämä on keskeistä huomioida, kun elämme näin poikkeuksellisen epävakaassa turvallisuustilanteessa. Oikeusvaltiossa mahdolliset rajoitukset voivat tulla kyseeseen vain laissa säädetyin, välttämättömin ja oikeasuhtaisin perustein. Suomen näkökulmasta perusoikeuksien turvaaminen ja turvallisuuden ylläpitäminen tukevat toisiaan.

FRA kertoi lisänneensä investointeja perusoikeuskirjaa koskevaan työhön erityisesti viimeisen vuoden aikana. Vaikka perusoikeuskirjalla on ollut merkittävä vaikutus EU:n lainsäädäntöön ja politiikkaan, sen käytännön vaikutus kansallisella ja alueellisella tasolla on edelleen vaatimaton. Tilanne myös vaihtelee jäsenvaltioittain. FRA korosti tarvetta lisätä oikeusalan toimijoiden valmiuksien kehittämistä, tietoisuuden lisäämistä ja koulutusta sen varmistamiseksi, että perusoikeuskirja sisällytetään täysimääräisesti kansallisiin oikeusjärjestelmiin. Lisäksi FRA korosti, että on tärkeää ottaa perusoikeudet järjestelmällisesti huomioon säädösvalmistelussa. FRA kehotti myös laajentamaan tietopohjaa siitä, miten perusoikeuskirjaa sovelletaan kansallisella ja paikallisella tasolla, tuomaan esiin merkittäviä tietoaukkoja ja vaatimaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja paikallisten toimijoiden vahvempaa osallistumista.

PJ korosti keskustelun osoittaneen perusoikeuskirjan olevan keskeinen osa arvojamme. Jäsenvaltiot ovat sen toimeenpanon etulinjassa, ja kansalaisyhteiskunnan rooli on elintärkeä tietoisuuden lisäämisessä erityisesti ruohonjuuritasolla. Myös FRA:n rooli on keskeinen.

4. Oikeudenkäyntiavustajien riippumattomuus Euroopassa: EU:n rooli ja Euroopan neuvoston yleissopimus
Keskustelu

PJ korosti oikeudenkäyntiavustajien tärkeää roolia oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien toteutumisen takeena. On kuitenkin esiintynyt oikeudenkäyntiavustajien häirintää ja painostusta, ja tilanne on viime aikoina mennyt huonompaan suuntaan. Euroopan neuvostossa on luotu uusi sitova puitteisto, oikeudenkäyntiavustajan ammattia koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus, joka edistää oikeudenkäyntiavustajien suojelua. Pj esitti jäsenvaltioille kysymykset oikeudenkäyntiavustajien kohtaamista haasteista ja niiden vaikutuksista mm. oikeussuojan saatavuuteen ja miten EU:n nykyisissä oikeusvaltiovälineissä voitaisiin ottaa paremmin huomioon oikeusalan ammatteihin vaikuttavat riskit ja puuttua niihin?

KOM mukaan aihe on erittäin tärkeä oikeusvaltion keskeisten periaatteiden ja elementtien kannalta. Oikeudenkäyntiavustajien ja heitä edustavien yhdistysten rooli on keskeinen ja suojelutarve täytyy tunnustaa, koska avustajat kohtaavat työssään häirintää ja uhkailua. Euroopan neuvoston yleissopimus oikeudenkäyntiavustajan ammatista on tärkeä. Komissio on valmistelemassa päätösehdotuksia yleissopimuksen allekirjoittamisesta ja ratifioinnista EU:n puolesta.

Jäsenvaltioiden puheenvuoroissa yleisesti korostettiin riippumattomien oikeudenkäyntiavustajien merkitystä oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien sekä oikeusturvan toteutumisen kannalta. Oikeudenkäyntiavustajien riippumattomuuden vaarantumisen katsottiin vaarantavan koko oikeusjärjestelmää ja myös jäsenvaltioiden välistä keskinäistä luottamusta ja yhteistyötä. Haasteiden osalta jäsenvaltioiden puheenvuoroissa toistuivat esimerkit oikeudenkäyntiavustajien kokemasta uhkailusta, painostuksesta ja häirinnästä, myös fyysisestä väkivallasta. Osa jäsenvaltioista katsoi tilanteen pahentuneen, osaltaan teknologian kehittymisen sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja siihen liittyvän korruptioriskin vuoksi.

Euroopan neuvoston yleissopimusta oikeudenkäyntiavustajan ammatista yleisesti tuettiin. Monet jäsenvaltiot toivat esiin allekirjoittaneensa yleissopimuksen. Iso joukko jäsenvaltioita kiirehti komission päätösehdotuksia yleissopimuksen allekirjoittamisesta ja ratifioinnista. EU-tason toimien osalta monet pitivät EU:n oikeusalan tulostaulua ja oikeusvaltiokertomusta hyvinä välineinä ja niiden tehokasta hyödyntämistä painotettiin. Eräät kuitenkin katsoivat, että oikeudenkäyntiavustajien asemaa voisi tuoda enemmän esiin oikeusvaltiovälineissä.

Suomi korosti arvostavansa komission tekemää työtä oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämiseksi ja EU:n oikeusvaltiovälineiden kehittämiseksi. Myös EU:n ja Euroopan neuvoston välinen yhteistyö oikeusvaltiokysymyksissä on hyvin tärkeää ja tätä taustaa vasten Euroopan neuvoston yleissopimus kannatettava. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen joulukuussa. Suomi toivoi, että sopimuksen allekirjoittaneet valtiot voisivat halutessaan mahdollisimman nopeasti ratifioida sopimuksen, jotta sopimus saadaan voimaan. Oikeudenkäyntiavustajilla on merkittävä rooli oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä ja oikeusturvan varmistamisessa. Siksi on erittäin huolestuttavaa, että oikeudenkäyntiavustajia ja myös

muita oikeusalan ammattilaisia kuten syyttäjiä ja tuomareita vastaan kohdistetaan häirintää, uhkailua ja väkivaltaa. Suomi korosti, että lainsäädäntö ei kuitenkaan ole yksinään riittävä toimi häirinnän kohteeksi joutuneen henkilön konkreettiseksi turvaamiseksi. Tämä edellyttää usean viranomaisen yhteistyötä. Viranomaisten välisen tietojenvaihdon tehostaminen ja myös rajat ylittävä yhteistyö ja tuki voi tässä yhteydessä olla tärkeää. On tärkeää arvioida myös muuttunutta turvallisuustilannetta ja sen luomia uhkia oikeuslaitokselle.

5. Muut asiat

a) Oikeuslaitoksen riippumattomuuden päivää koskeva aloite
Puolan tiedotusasia

b) Eurojust-asetuksen tarkistaminen
Komission tiedotusasia

c) Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) riippumattomuuden ja oikeusvaltioperiaatteen tukeminen
Ranskan ja Slovenian tiedotusasia

Työlounas: Järjestäytynyt rikollisuus ja sen rikollinen toiminta organisoituna vankiloista käsin

Suomen edustajat

Oikeusministeri Leena Meri, PE Jori Arvonen/EUE ja muu virkavaltuuskunta

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite